

Verslag van de CE-bespreking Geschiedenis VWO – dinsdag 20 mei 2025

Algemene opmerkingen t.a.v. examen geschiedenis 2025 tijdvak 1 (donderdag 15 mei 2025). Dit verslag is samengesteld aan de hand van de landelijke vergadering gehouden op dinsdag 20 mei 2025 te Utrecht, waarbij docenten, vertegenwoordigers van het CvTE en Cito, alsmede de VGN bij aanwezig waren. Het examen en de interne analyse van de resultaten gemaakt door CvTE en Cito zal in oktober met de VGN worden besproken.	
Lengte	Het examen werd gemiddeld door leerlingen als lang ervaren. Veel leerlingen kregen het niet af. Er zijn meerdere mogelijke verklaringen: het lezen, interpreteren en verwerken van tekstbronnen is daar één veelgenoemde mogelijkheid van. CvTE en Cito zijn hiervan op de hoogte, maar willen ook het niveau van het examen bewaken: er kunnen niet zomaar minder opgaven in een examen opgenomen worden.
Niveau	Over het algemeen werd het niveau als passend ervaren, aansluiting bij de syllabus was goed.
Spreading	Niet een volledig gelijke verdeling tussen de contexten, maar sommige contexten zijn ook 'groter' dan anderen.
Formulering vragen	Geconstateerd is dat meerdere vragen zo zijn samengesteld dat leerlingen een bronelement/vaardigheidsvereiste vermengen met het opgavedeel. Dat maakt corrigeren soms complex.
Geschiktheid bronnen	Algemene beeld was positief. De spotprent werd als makkelijk gezien.
Gebruik van de bronnen	Gevoelsmatig waren er veel tekstbronnen in verhouding met beeldbronnen. Vanuit Cito/CvTE werd verteld dat die verhouding elk jaar nagenoeg gelijk is.
Corrigeerbaarheid	Corrigeerbaarheid werd vooral als lastig ervaren bij '0 of 2p' vraagstellingen. Daarover hieronder een algemene opmerking.

Algemene opmerkingen:

1. Toelichting bij algemene regel 3.2 (“2 of 0 punten”?)

Als bij een vraag in het CV geen deelscores zijn aangegeven, kan **niet** gesplitst worden. Het antwoord moet in dit geval een volledige redenering bevatten met kop en staart. Dat dit soms knelt is bij CITO/ CvTE aangegeven en wordt geëvalueerd.

2. Soms zijn er meer correcte antwoordmogelijkheden dan dat het correctievoorschrift opsomt (bij bijvoorbeeld brononderdelen). Deze mogelijkheden worden niet in het verslag opgesomd: het verslag zal nooit het correctievoorschrift uitbreiden. Een dergelijk antwoord is dan ter beoordeling aan de correctoren.
3. **Alle** opgaven zijn besproken. Indien bij het verslag staat ‘CV volgen’ is geconstateerd dat geen verdere verduidelijking kon worden gegeven.

Verslag van de online CE bespreking Geschiedenis VWO
Voorzitter/notulist: Emiel van der Hart
Vertegenwoordiging VGN: Emiel van der Hart, Jorn Warning
Aanwezig waren vertegenwoordigers van Cito en CvTE en 7 docenten. In de online voorbespreking is feedback verzameld van 47 docenten.

Opmerkingen per vraag		Verduidelijking bij het CV	Relevante deel van de syllabus
	Analyse van het correctieprobleem: wat is het probleem met deze vraag en welk correctieadvies kan dit probleem oplossen?	- Bij '<i>kern van een juist antwoord</i>': het antwoord moet in de kern overeenkomen met het CV. <u>Wat is de kern?</u> - Bij '<i>voorbeeld van een juist antwoord</i>': er zijn ook <u>andere juiste antwoorden</u> denkbaar. Welke bijvoorbeeld?	
1		CV volgen.	1. De Britse koning volgde een onbuigzame koers en in juli 1776 verklaarden dertien Britse koloniën zich gezamenlijk onafhankelijk. 2. Het begin van de Europese overzeese expansie. 3. Het ontstaan en de verspreiding van de islam. 4. In deze periode werd Frankrijk een constitutionele monarchie met censuskiesrecht en zonder privileges voor de standen. 5. In het Heilige Roomse Rijk belemmerde de Dertigjarige Oorlog de economische groei van deze gebieden 6. Politieke, religieuze en etnische opstanden, zoals die van de Taiping en de Nian, werden met moeite neergeslagen.

Opmerkingen per vraag		Verduidelijking bij het CV	Relevante deel van de syllabus
2	Bij veel antwoorden is er overlap tussen het eerste en tweede deel van de vraag.	Met betrekking op het CV: Bolletje 1: Antwoord moet iets doen met democratie, niet alleen democratie <u>noemen</u> - dit kan wel 'doorlopen' naar het tweede deel van het antwoord. Bolletje 2: Uit het antwoord moet blijken dat de elite en de burgers op <u>politiek</u> gebied gelijk zijn (ze waren sociaal-cultureel niet gelijk). Dit kan voortvloeien uit het antwoord van lid 1.	De ontwikkeling van wetenschappelijk denken en het denken over burgerschap en politiek in de Griekse stadstaat. Bij het denken over burgerschap en politiek wordt met name gedoeld op de democratie in Athene
3		CV volgen.	De ontwikkeling van het jodendom en het christendom als de eerste monotheïstische godsdiensten.
4		CV volgen.	Het ontstaan en de verspreiding van de islam. De verspreiding van het christendom in geheel Europa.
5	1. Leerlingen gebruiken de informatie over de bron om het antwoord op lid 1 te verwoorden, is dit toegestaan? 2. Zijn er andere conclusies over de kerstening van Europa ook correct te trekken met deze bron?	1. De informatie over de bron ("De Frankische koning...776") mag door de leerling gebruikt worden, maar het antwoord moet wel in gaan op de inhoud van de kroniek (want anders kan je niet ingaan op de oorzaak van de overwinning). 2. Dit antwoorddeel kan ook positief geformuleerd worden ('kerstening verloopt voorspoedig'), maar dan moet wel duidelijk zijn dat de kerstening nog niet voltooid is (want uit de bron blijkt dat er nog veel tegenstand is).	De verspreiding van het christendom in geheel Europa.

Opmerkingen per vraag		Verduidelijking bij het CV	Relevante deel van de syllabus
6	1. Is het noodzakelijk dat leerlingen het begrip 'patriciers' noemen? 2. Is het mogelijk om deelscores toe te kennen?	1. Een juiste omschrijving van patriciërs, zonder exact dat begrip te noemen, is toegestaan. 2. Zie Algemene opmerkingen 1 (p2). Splitsen is hier niet toegestaan. Het gaan om een redenering die moet worden uitgelegd en die bevat meerdere stappen. 0 of 2 punten.	Tussen hen en het gemeen, aangevoerd door ambachtslieden, ontstonden steeds meer spanningen over bestuur en over werkomstandigheden.
7	Bij lid 2 noemen veel leerlingen Moderne Devotie/gebruiken Moderne Devotie in hun antwoord.	Essentie van het antwoord bij lid 2 is de <u>individuele geloofsbeleving</u> (of een juiste omschrijving daarvan). Als leerlingen dat doen en 'doorschrijven' naar Moderne Devotie is dat toegestaan (want deze begrippen worden in de syllabus in het verlengde van elkaar genoemd); maar enkel Moderne Devotie noemen is (historisch) niet correct (want dit werd pas geformuleerd aan het eind 14 ^e eeuw en de bron is uit 1312).	Met de vestiging van bedelorden en begijnhoven probeerde de geestelijkheid omgekeerd aansluiting te vinden bij een meer individuele geloofsbeleving van stedelingen, de moderne devotie.
8		CV volgen.	Het particularisme van de Brabantse en Vlaamse steden botste met het beleid van de Bourgondische hertogen die in de 15e eeuw grip probeerden te krijgen op bestuur en rechtspraak in hun Nederlandse gebieden.
9	Lid 2: mag 'protectionisme' gebruikt worden in het antwoord? Kan een deelscore worden toegekend?	Ja, mercantilisme heeft dermate overlappende definitie met protectionisme, dat (indien goed toegepast) dat begrip in het antwoord kan worden gebruikt. Lid 2: Zie Algemene opmerkingen 1 (p2). Splitsen is hier niet toegestaan. Het gaan om een redenering die moet worden uitgelegd en die bevat meerdere stappen. 0 of 2 punten.	Vanaf de oprichting van de VOC in 1602 ontwikkelde die zich tot een handelsgrootmacht met een wereldwijd handelsnetwerk. Engeland en het absolutistische Frankrijk voerden een mercantilistisch beleid waar de handel van de confederale Republiek onder leed.

Opmerkingen per vraag		Verduidelijking bij het CV	Relevante deel van de syllabus
10	Bij bepaling 1 gaan leerlingen soms maar in op één Europees land.	Opgave en bepaling noemen specifiek verschillende Europese landen. Daar moet een leerling wel op in gaan met diens antwoord.	Uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden trans-Atlantische slavenhandel.
11	Werd gezien als een complexe opgave. Voor leerlingen niet altijd duidelijk wiens visie op de standensamenleving centraal staat. Ook het beschermen van haar status door Madame Palatine bleek moeilijk.	Lid 1: CV volgen. Ter verduidelijking: de verandering in de visie wordt zichtbaar vanuit het volk (de kokkin). Lid 2: Het antwoord moet een juiste verklaring geven voor het beschermen van <i>haar</i> positie (Madame Palatine). <u>Ze klapt namelijk uit de school</u>. 'Het hof' is uiteraard meer dan alleen de koning: als een leerling schrijft dat Madam Palatine haar positie wil beschermen <i>tegen andere edellieden</i> is dat mogelijk.	Rationeel optimisme en een 'verlicht denken' dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving: godsdienst, politiek, economie en sociale verhoudingen. Het streven van vorsten naar absolute macht. Voor het eerst moesten vorsten rekening houden met de publieke opinie in alle lagen van de bevolking. Publicatie van verlichtingsideeën werd angstvallig in de gaten gehouden en soms verboden.
12	Het is benoemd dat het jammer was dat het Latijn in de prent niet was vertaald, ondanks dat dit niet nodig was om de opgave te beantwoorden.	CV volgen.	Tegen nieuwe Britse belastingen ontstond breed gedragen verzet. De Britse koning volgde een onbuigzame koers en in juli 1776 verklaarden dertien Britse koloniën zich gezamenlijk onafhankelijk.

Opmerkingen per vraag		Verduidelijking bij het CV	Relevante deel van de syllabus
13	Leerlingen moeten bij lid 1 meerdere dingen doen en hun antwoorden overlappen daarom nogal: wat is de essentie? Lid 2: moet specifiek de vorst genoemd worden na het (correct) noemen van het KA?	Een juist antwoord bevat <u>een gevolg</u> van de algemene wil (zoals: democratie / dat toestemming van een groot aantal mensen nodig is / dat leidt tot een al te grote vrijheid / dat leidt tot populisme) en een daarbij passende bronverwijzing. Het moet duidelijk zijn dat de leerling snapt dat Willem Frederik pleit voor het behoud van de vorst.	Rousseau koppelde daaraan ideeën over vrijheid en gelijkheid van ook armen en slaven, en over vormen van directe democratie op basis van de algemene wil. Voortbestaan van het ancien régime met pogingen om het vorstelijk bestuur een eigentijdse verlichte vorm te geven (verlicht absolutisme)
14		CV volgen.	Onder invloed van Rousseau, de veroveringen van Napoleon en de Romantiek groeide in de 19e eeuw het nationalisme. De afscheiding van België in 1830.
15		CV volgen.	1: De Culturele Revolutie was een nieuwe poging om samenleving en economie ingrijpend te hervormen. 2: In 1900 steunde keizerinweduwe Cixi de Bokseropstand. 3: In de jaren 1930 en 1940 bestreden de nationalist en communisten elkaar maar werkten noodgedwongen ook samen tegen Japan. 4: de studentendemonstraties op het Plein van de Hemelse Vrede in 1989. 5: Politieke, religieuze en etnische opstanden, zoals die van de Taiping en de Nian, werden met moeite neergeslagen. 6: In die omstandigheden vond in 1911 een revolutie plaats die een einde maakte aan het keizerrijk China.

Opmerkingen per vraag		Verduidelijking bij het CV	Relevante deel van de syllabus
16	Sommige leerlingen lezen in de bron dat de <i>Bond voor Algemeen Kies- en Stemrecht</i> helemaal niet zo negatief is over Drucker/vrouwenkiesrecht.	Dan nog kan het CV gevolgd worden middels: 'er is nog <u>weinig vooruitgang geboekt bij het bereiken/verkrijgen van vrouwenkiesrecht.</u> '	Door toenemende sociale ongelijkheid en politieke bewustwording organiseerden arbeiders coöperaties, vakbonden en politieke partijen die zich oriënteerden op het socialisme. In de tweede helft van de 19e eeuw ontstonden in Europa niettemin feministische bewegingen.
17	Lid 2: mogen leerlingen de bestaande onrust in Duitsland verwerken in hun antwoord?	Lid 2: Het is correct wanneer leerlingen in hun antwoord de vernedering koppelen aan de onrust/boosheid die al in Duitsland aanwezig is.	De sociaaldemocratische regering tekende de wapenstilstand en begon met de opbouw van een parlementaire democratie. Een groot deel van de Duitse bevolking had weinig vertrouwen in de leiders van de Republiek. De Vrede van Versailles uit 1919.
18		CV volgen.	Ook andere landen sloten zogenoemde 'ongelijke verdragen' waarmee de Chinese regering zeggenschap verloor over grondgebied en inkomsten misliep uit economische centra. Uit protest daartegen en tegen het uitblijven van veranderingen ontstond de 4 Meibeweging.

Opmerkingen per vraag		Verduidelijking bij het CV	Relevante deel van de syllabus
19	Bij lid 1 moeten leerlingen meerdere stappen zetten, doen ze dat altijd? Zijn er meerdere bronfragmenten mogelijk om een correct antwoord te formuleren?	Bij lid 1: Zie Algemene opmerkingen 1. Splitsen is hier niet toegestaan. Het gaan om een redenering die moet worden uitgelegd en die bevat meerdere stappen. 0 of 2 punten. Bij lid 2/3: Zie Algemene opmerkingen 2: Soms zijn er meer correcte antwoordmogelijkheden dan dat het correctievoorschrift opsomt (bij bijvoorbeeld brononderdelen). Deze mogelijkheden worden niet in het verslag opgesomd: het verslag zal nooit het correctievoorschrift uitbreiden. Een dergelijk antwoord is dan ter beoordeling aan de correctoren.	De eis tot aansluiting van Duitstalige gebieden leidde tot de Conferentie van München in 1938. Met de appeasementpolitiek probeerde Groot-Brittannië oorlog nog te voorkomen. De crisis van het wereldkapitalisme.
20		CV volgen.	Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën nationaalsocialisme. Volgens afspraak verdeelden de geallieerden Duitsland in vier bezettingszones, waarin zij elk begonnen met denazificatie. Onder Ulbricht werd de DDR in de jaren 1950 een totalitaire dictatuur naar voorbeeld van de Sovjet-Unie.
21		CV volgen.	In 1949 riep Mao Zedong de communistische Volksrepubliek uit. Chiang Kaishek vluchtte met zijn volgelingen naar het eiland Taiwan. De Verenigde Staten steunden de nationalisten, de Sovjet-Unie de communisten. Zo raakte China betrokken bij de Koude Oorlog. Bij de Verenigde Naties was het Taiwan dat heel China vertegenwoordigde.

Opmerkingen per vraag		Verduidelijking bij het CV	Relevante deel van de syllabus
22		CV volgen. Zie Algemene opmerkingen 1. Splitsen is hier niet toegestaan. Het gaan om een redenering die moet worden uitgelegd en die bevat meerdere stappen. 0 of 2 punten.	Met de Grote Sprong Voorwaarts probeerde de Volksrepubliek op eigen kracht in korte tijd een industriële wereldmacht te worden. Het project mislukte en een enorme hongersnood volgde.
23	Er was enige discussie of de aanduiding 'Vanaf de jaren '60...' tot verwarring bij leerlingen kon leiden / andere antwoordopties mogelijk maakte, maar geen bleek daarvan een doorslaggevend knelpunt. Het isolement slaat op isolement binnen de communistische bondgenoten.	CV volgen.	Er ontstond een breuk met de Sovjet-Unie en tot een internationaal isolement van China. Door betrekkingen aan te knopen met andere nietgebonden landen probeerde China haar invloed uit te breiden in Azië, Latijns-Amerika en Afrika.
24	<i>Aangegeven is dat door tijdgebrek leerlingen zeker vanaf deze opgave minder volledige antwoorden produceerden.</i>	Zie Algemene opmerkingen 1. Splitsen is hier niet toegestaan. Het gaan om een redenering die moet worden uitgelegd en die bevat meerdere stappen. 0 of 2 punten.	Op zoek naar politieke en economische vrijheden vluchtten DDR-burgers naar het Westen, hetgeen met de bouw van de Berlijnse muur in 1961 stopte.
25	Lid 1: is het noemen van 'chantage'/'onder druk zetten voldoende'?	Lid 1: onder druk zetten/chantage moet wel gecombineerd worden met 'spioneren' (Peer gaat wel iets doen in ruil voor geen gevangenisstraf).	Voor na de mislukte opstand in 1953 stond haar bevolking onder strenge controle van de Staatssicherheidsdienst. Op binnenlands gebied worstelde het nieuwe Duitsland met de integratie van de voormalige DDR: Oost-Duitsland kampte met de economische en mentale gevolgen van het totalitaire regime.

Opmerkingen per vraag		Verduidelijking bij het CV	Relevante deel van de syllabus
26	Leerlingen interpreteren de vraag op diverse manieren.	Benadrukt in de opgave is dat dit verhaal niet illustratief is voor emancipatie. Leerlingen mogen daar niet zelf een andere vertaling van geven. CV volgen.	De toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen.